

สุนทรียภาพของชีวิตผ่านภาษาและการสืบสืบทอดวรรณศิลป์ท่ามกลาง วิกฤติโควิด-19

นิตยา แก้วคัลลนา *

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

The Aesthetics of Life through Language and the Creative Perpetuation of Literature amidst the COVID-19 Crisis

Nittaya Kaewkallana *

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Academic Article

Article History:

Received 2 October 2020

Revised 24 November 2020

Accepted 28 December 2020

คำสำคัญ

สุนทรียภาพของชีวิต

การสืบสืบทอด

วรรณศิลป์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของภาษาและวรรณศิลป์อันเกิดจากความคิดเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนการสืบสืบทอด (Creative Perpetuation) ทางวรรณศิลป์ของผู้สร้างงานที่ส่งสารและสื่อปฏิริยาทางอารมณ์และความคิดในบริบทของสถานการณ์วิกฤติโควิด-19 โดยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและวรรณศิลป์ที่กล่าวถึงโรคโควิด-19 ในสื่อสังคมออนไลน์ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2563 ผลการศึกษาพบว่าภาษาและวรรณศิลป์เป็นเครื่องมือในการสื่อ "สาร" ที่สร้างคำและความให้กระทบใจ ให้พลังแรงใจ บอกกล่าวเล่าเรื่องหรือสื่อความรู้สึกนึกคิด ก่อเกิดเป็นทัศนคติและพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ ตลอดจนเป็นบันทึกประสบการณ์ร่วมของมนุษยชาติเกี่ยวกับวิกฤติการณ์สาธารณสุขโควิด-19 กลศิลป์เชิงภาษาจึงยังประโยชน์กับสังคมไทยในมิติของการอยู่ร่วมกันในสภาวะการณ์วิกฤติด้วยความเข้าใจและร่วมมือร่วมใจ อันเป็นสุนทรียภาพของชีวิตแม้อยู่ในห้วงเวลาวิกฤติ

* Corresponding author

E-mail address:

nittayakaeww@hotmail.com

Keywords:

Aesthetics of Life

Creative Perpetuation

Literature

Abstract

This article studies the roles of language and literature driven by creativity and examines the creative perpetuation through which authors transmit and express thoughts and emotions in the context of the COVID-19 crisis. The data covers language and literature concerned with COVID-19 in an online community from February to May, 2020. It is found that language and literature were tools for transmitting “messages” containing emotionally-moving words and content, providing mental strength to the audience, telling stories and thoughts, inducing desirable attitudes and healthy behaviors, as well as serving as a memoir of the shared experience of mankind during the COVID-19 crisis. We conclude by arguing that literary techniques are still of great use for Thai society in promoting coexistence, understanding, and collaboration, as aesthetics in life during a time of crisis.

1. บทนำ

ปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)) หรือโรคโควิด-19 ได้สร้างความตื่นตระหนกและส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมโลกอย่างกว้างขวาง มนุษย์และสังคมโลกกำลังเผชิญกับวิกฤตโควิด-19 แพทย์และบุคลากรสาธารณสุข นักไวรัสวิทยา ผู้ปฏิบัติงานด้านการควบคุมโรค ผู้เชี่ยวชาญด้านระบาดวิทยา และผู้กำหนดนโยบายสาธารณสุขล้วนมีบทบาทสำคัญในการรับมือกับโรคระบาดใหม่นี้ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2563) ในมุมมองของภาษาและวรรณศิลป์ ซึ่งจัดเป็นวัฒนธรรมและยังคงเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความคิด ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยในบริบทของสถานการณ์สาธารณสุขเกี่ยวกับการระบาดของโรคโควิด-19 สังคมและผู้คนใช้ภาษาและกลศิลป์เชิงภาษาหรือวรรณศิลป์เป็นเครื่องมือแสดงความคิด อารมณ์ความรู้สึก และยังหมายรวมถึงประสบการณ์ทางอารมณ์และปัญญาสร้างสรรค์หรือสื่อมุมมองที่มีต่อสถานการณ์ดังกล่าว ดังปรากฏรูปแบบบันเทิงสารสนเทศ (infotainment) เช่น การคิดคำศัพท์ใหม่ การแต่งเพลงซึ่งปรากฏทั้งการดัดแปลงและการล้อเลียน และการแต่งเพลงขึ้นใหม่ การ์ตูนเสียดสี บทกวีหรือการแต่งคำกลอน การทำคลิปสั้น การเขียนแคปชั่น (caption) อันเป็นการใช้ภาษารวมถึงกลศิลป์เชิงภาษาที่จัดเป็นวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์มาเป็นเครื่องมือสื่อแสดงปฏิกิริยาทางอารมณ์และความคิดในบริบทของสถานการณ์วิกฤตโควิด-19

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มนุษย์มีปฏิกิริยาที่สื่ออารมณ์และความคิดผ่านตัวอักษรหรือภาษา ดังการคิดคำใหม่ เช่น คำว่า Covidiot (Covid+Idiot) หมายถึงผู้ที่ไม่สนใจคำเตือนเกี่ยวกับความปลอดภัยของตนเองและของประชาชนอื่น ๆ (อลงกรณ์ ปริวุฒิพงศ์, 2563) หรือในเชิงวรรณศิลป์ เช่น ในบทกวีหรือบทเพลงที่มีท่วงทำนอง ลีลา และสัมผัส อันจัดเป็นศิลปะที่เป็นเครื่องมือสำหรับผู้สร้างงานแฝงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความนึกคิด สถิติปัญญา ตลอดจนอารมณ์ของมนุษย์ และในวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ยังมีกระแสพลวัตแห่งการสืบทอดงานวรรณศิลป์เพื่อสร้างควมมีชีวิตชีวาและความมั่งคั่งทางปัญญาให้แก่สังคม ดังการดัดแปลงเพลงโดยศิลปิน เช่น เพลง Vogue ของ Madonna หรือ Hello ของ Adele ที่แสดงความวิตกกังวลระหว่างช่วงกักตัวที่บ้าน และเสียดสีแนวทางการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล เพลง Bohemian Rhapsody ของ Queen ที่ปรับเปลี่ยนเนื้อร้องเป็นการบอกเล่า มีเนื้อความว่า “ผมเพิ่งฆ่าผู้ชายคนหนึ่ง เพราะผมไม่ยอมอยู่บ้าน เดินติดกับเขา แล้วเขาตายแล้ว” (อลงกรณ์ ปริวุฒิพงศ์, 2563)

ภาษาและกลศิลป์เชิงภาษาหรือวรรณศิลป์ยังคงเป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อนำไปสู่การให้พลังทางปัญญาและกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมในสถานการณ์ของโรคโควิด-19 และไม่ว่าจะปฏิเสธได้ว่าภาษาและวรรณศิลป์สรรค์สร้างขึ้นมาเพื่อ

สื่อประสบการณ์อันเป็นไปทั้งประสบการณ์ทางอารมณ์และทัศนะต่อสิ่งซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของสังคมวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันก็อาจนำไปสู่หรือเกิดความเข้าใจโลก (โรค) และชีวิตอีกด้วย จึงเป็นที่น่าสนใจว่าในสภาวะการณ์ที่วิกฤติจากโรคโควิด-19 ผู้สร้างสรรค์ใช้ภาษาและวรรณศิลป์ก่อเกิดเป็นถ้อยคำภาษาที่มีศิลปะเพื่อสื่อความคิดและอารมณ์ ตลอดจนสร้างจินตนาการและเกิดประสบการณ์ทางอารมณ์สะท้อนใจต่อสภาวะทางสังคมไทยปัจจุบัน หรือมีมิติของการสร้างสรรค์ที่เอื้อต่อการสร้างความหมายที่สัมผัสได้ด้วยอารมณ์ความรู้สึก ไม่ว่าด้านสุขหรือทุกข์ และในแง่ของการสร้างสรรค์ผลงานเชิงวรรณศิลป์นั้นจัดเป็นงานศิลปะที่ส่งอิทธิพลต่ออารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ และยังจัดเป็นการสร้างสุนทรียภาพให้เกิดขึ้นกับชีวิตสร้างพลังแรงใจ จรรโลงใจ กล่อมเกลายและยกระดับจิตใจให้แก่ผู้คนร่วมสมัยแม้ตกอยู่ในภาวะวิกฤติ ฉะนั้น กลศิลป์เชิงภาษาและวรรณศิลป์ที่มีผู้สร้างสรรค์ขึ้นจึงเป็นการสร้างสุนทรียภาพของชีวิตมนุษย์ด้วย

บทความนี้ผู้เขียนประสงค์จะชี้ให้เห็นบทบาทของภาษาและวรรณศิลป์อันเกิดจากความคิดเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนการสืบสรรค์ (Creative Perpetuation) ทางวรรณศิลป์ของผู้สร้างงานที่ส่งสารและสื่อปฏิริยาทางอารมณ์และความคิดในสภาวะการณ์วิกฤติของสถานการณ์โรคติดต่ออันตรายชนิดใหม่ และยังอาจจัดเป็นความพยายามของการหาทางออกของผู้คนในเวลาที่มีปัญหาหรืออุปสรรคในสถานการณ์สาธารณสุขเกี่ยวกับโรคโควิด-19 โดยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและวรรณศิลป์ที่กล่าวถึงโรคโควิด-19 ในสื่อสังคมออนไลน์ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2563 อันเป็นช่วงของสถานการณ์การระบาดของโรคติดต่ออันตรายชนิดใหม่หรือโรคโควิด-19 ที่มีตัวเลขจำนวนผู้ติดเชื้อสูงโดยเฉพาะเดือนมีนาคม เป็นช่วงเวลาสถานการณ์ช่วงวิกฤติที่มีผู้ป่วยสะสมมีแนวโน้มสูงขึ้นตั้งแต่วันที่ 16 มีนาคม 2563 และจำนวนลดลงจนถึงระดับคงที่ช่วงปลายเดือนเมษายน

2. กลศิลป์เชิงภาษากับการสื่อความหมายในบริบทของสถานการณ์สาธารณสุขภัยโควิด-19

หากกล่าวถึงกลศิลป์เชิงภาษาเพื่อสื่อนัยของการสื่อ “สาร” ให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะในบริบทของสถานการณ์สาธารณสุขภัยโควิด-19 ปรากฏในหลากหลายลักษณะและวิธีการ ลักษณะเด่นที่น่าสนใจ มีดังนี้

2.1 การเล่นกับภาษา: ภาษาสร้างสรรค์สื่อมาตรการลดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ภาษามีบทบาทสำคัญไม่เพียงในแง่ของการติดต่อสื่อสารโดยทั่วไป หากในสภาวะการณ์ที่ไม่ปกติภาษายังจำเป็น ซึ่งต้องใช้อย่างมีชั้นเชิงและตรงเป้าหมาย โดยเฉพาะการเกิดวิกฤติ

ต่าง ๆ กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 มีผู้ติดเชื้อรายใหม่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ป่วยต้องเข้ารับการรักษาและมีผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้น ประชาชนต่างได้รับผลกระทบทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รัฐบาลจึงได้มีมาตรการขอความร่วมมือให้ประชาชนปรับพฤติกรรมอยู่ร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) งดกิจกรรมทางสังคม ดังตัวอย่าง

“อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ”

(1)

จากนโยบาย “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” (คลังความรู้สุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2563) เมื่อพิจารณาถ้อยคำภาษาที่ใช้เพื่อเป็นสื่อบ่งชี้การฝ่าวิกฤตโควิด-19 นี่เป็นการเล่นคำ คล้องจอง จดจำง่าย และสื่อความหมายชัดเจน ผู้อ่านได้อ่านได้ฟังฟังย่อมเข้าใจได้ทันที สอดคล้องกับสถานการณ์วิกฤติที่การสื่อสารต้องตรงประเด็นและก่อให้เกิดผล เกิดทัศนคติและพฤติกรรมสุขภาพในทางที่พึงประสงค์

“โรคติดต่อ จะไม่ติดต่อ ถ้า “เรา” ไม่ติดต่อกัน”

(2)

การสื่อสารในสถานการณ์ที่วิกฤตศิลปะเชิงภาษาหรือศิลปะของการใช้ภาษาเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากการออกมาตรการหรือนโยบายจากภาครัฐ โดยใช้ถ้อยคำสื่อความให้เป็นที่รับรู้และเข้าใจได้ง่ายจากกลวิธีของการใช้คำคล้องจองที่สื่อความได้ตรงจุดมุ่งหมายแล้ว บุคลากรทางการแพทย์ ศาสตราจารย์ ดร. นายแพทย์ประสิทธิ์ วัฒนาภา คณบดีคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล และโรงพยาบาลศิริราชเชิญชวนให้คนไทย “เว้นระยะห่าง” เพื่อลดการแพร่ระบาดและจำนวนผู้ติดเชื้อ โดยใช้การเล่นคำระหว่าง “โรคติดต่อ” กับ “ไม่ติดต่อ” ในข้อความที่ว่า “โรคติดต่อ จะไม่ติดต่อ ถ้า “เรา” ไม่ติดต่อกัน” อันเป็นข้อความที่มีความหมายแจ่มชัด แต่ใช้ “กล” ของภาษาเป็นสื่อสร้างความให้กระตือรือร้นผู้อ่านและผู้ฟัง

“หมอทำงานหนักที่โรงพยาบาล ขอคุณพักอยู่บ้าน....เพื่อพวกเรา”

(3)

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เข้าสู่ภาวะวิกฤติ ซึ่งพบผู้ติดเชื้อเป็นกลุ่มก้อนจำนวนมากทั้งจากสถานบันเทิงและสนามมวย บุคลากรทางการแพทย์ได้สื่อแสดงแนวคิดรณรงค์ให้ประชาชนอยู่บ้าน เพื่อลดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 อันเป็นการขอความร่วมมือจากประชาชน ส่วนแพทย์ทำงานหนักที่โรงพยาบาล เพื่อรักษาผู้ป่วย และหาก

ผู้คนลดการไปแหล่งชุมชน อยู่กับบ้านเท่ากับลดความเสี่ยง ข้อความข้างต้นใช้ภาษาเชิงขอร้อง ในขณะที่เดียวกันก็สื่อความหนักแน่นและเข้มแข็งในการทำหน้าที่ ผู้อ่านเห็นภาพคู่ขนานของ “หมอ” และ “คุณ” หรือประชาชน ภาพเปรียบคู่ขนานคือ “ทำงานหนักที่โรงพยาบาล” กับ “พักอยู่บ้าน” เป็นความที่กระทบใจผู้คนโดยเฉพาะในโลกออนไลน์ ซึ่งต่างแสดงการตอบรับ และยังสื่อ “สาร” เป็นกำลังใจให้กับบุคลากรทางการแพทย์อีกด้วย

“หากคุณไม่หยุดอยู่บ้าน เพื่อหมอ เราพร้อมทำงานหนัก เพื่อคุณ” (4)

ข้อความดังกล่าวนี้เป็นความสับสนเนื่องจากการที่บุคลากรทางการแพทย์รณรงค์ให้ประชาชนอยู่บ้านเพื่อลดความเสี่ยงจากการติดเชื้อโควิด-19 จากภาพของแพทย์ถือป้ายข้อความ “หมอทำงานหนักที่โรงพยาบาล ขอคุณพักอยู่บ้าน....เพื่อพวกเรา” พร้อมข้อความแนะนำให้ทุกคนลดการไปยังแหล่งชุมชนมาเป็นภาพสลับหรือและเจ้าหน้าที่ที่วัดโพธิ์ญาณ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลกถือป้ายข้อความ “หากคุณไม่หยุดอยู่บ้าน เพื่อหมอ เราพร้อมทำงานหนัก เพื่อคุณ” ซึ่งลักษณะการใช้ภาษานี้ใช้คำปฏิเสธ “ไม่หยุด” พร้อมกับเล่นล้อกับความที่บุคลากรทางการแพทย์ขอให้ประชาชน “หยุด” หรือพักที่บ้านว่าผู้ที่พร้อมทำงานหนักจาก “หมอ” จะเป็น “สับหรือ” อันเป็นข้อความรณรงค์ เตือนสติ ให้คนในสังคมตื่นตัวและตระหนักถึงพิษภัยและความน่ากลัวของโรคโควิด-19

“ไม่ประมาท การ์ดอย่าตก” (5)

การขอความร่วมมือในลักษณะของการใช้ภาษาเชิงเตือนสติและให้คำแนะนำ เป็นข้อคิดเตือนใจ หรือเป็นสื่อเชื่อมโยงให้เกิดการปฏิบัติตัวในบริบทของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ข้อความดังกล่าวนอกจากใช้ภาษาเป็นสื่อการปฏิบัติตัวอย่างตรงไปตรงมาคือ “ไม่ประมาท” แล้วยังต่อยอดถ้อยคำหรือข้อความเป็นความนัยว่า “การ์ดอย่าตก” ซึ่งคำว่า “การ์ด” เป็นภาษาของวงการมวย กล่าวคือ เมื่อนักมวยชกกับคู่ต่อสู้จะมีการตั้งการ์ดหรือตั้งท่าในลักษณะยกมือขึ้นสูงเพื่อปกป้องตนโดยเฉพาะที่ศีรษะและใบหน้า หรือไม่เปิดช่องให้ถูกชกหรือถูกน็อกได้ง่าย ๆ อันเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อระมัดระวังร่างกาย จากภาษามวยนำมาเป็นสื่อสร้างความหมายใหม่ให้ประชาชนร่วมมือกันปฏิบัติตามมาตรการควบคุมการแพร่ระบาด เพื่อป้องกันตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) การสวมหน้ากากอนามัย และการล้างมือให้สะอาด โดยพึงกระทำเป็นประจำอย่างมีสติ

“ป้องกันโรค ป้องกันโลก”

(6)

ช่วงเดือนเมษายนเป็นช่วงที่สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทยพบผู้ติดเชื้อเป็นจำนวนมาก และในวันที่ 22 เมษายนของทุกปีเป็นวันที่ตรงกับวันคุ้มครองโลก (Earth Day) ถือเป็นวันสำคัญของขบวนการอนุรักษ์ธรรมชาติทั่วโลก วันสำคัญดังกล่าวนี้เป็นไปเพื่อป้องกันหรือพิทักษ์มิให้เกิดความเสียหายต่อธรรมชาติและโลก จากข้อความข้างต้นนี้เป็นการเล่นคำระหว่าง “โลก” กับ “โรค” การป้องกันโลกในวันคุ้มครองโลกถูกนำมาเชื่อมโยงโดยกลศิลป์เชิงของภาษาที่เกิดจากการใช้คำที่ออกเสียงคล้ายกัน คือ “โรค” กับ “โลก” อันเป็นการใช้เพื่อสื่อสารเรื่องราวให้สอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์ กล่าวคือ “การป้องกันโรค” ส่งผลให้ไม่เกิดการระบาดในวงกว้างก็เท่ากับป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อมนุษยโลก

“กินร้อน ช้อนแยก อยู่ห่าง ล้างมือ”

(7)

การป้องกันโรคโควิด-19 ในสังคมไทยมีการรณรงค์หรือสื่อสารแนวทางการปฏิบัติตนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และหน่วยงานต่าง ๆ สื่อสารกับประชาชนโดยตรง ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ดังข้อความข้างต้นได้ถูกนำเสนอโดยใช้คำง่าย กระชับ และมีสัมผัสคล้องจอง และสามารถสื่อสารได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ตลอดจนอาจก่อให้เกิดการปฏิบัติที่ทำให้ผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัยและปลอดภัย

จากลักษณะเด่นของการใช้กลศิลป์เชิงภาษา ไม่ว่าจะเป็นการเล่นคำกับความหมาย การใช้คำสัมผัสหรือคำคล้องจอง การใช้ถ้อยคำให้เห็นภาพ การใช้ภาษาเชิงขอร้อง ให้ขบคิด เตือนสติ ให้คำแนะนำ ตลอดจนการใช้ภาษาของวงการอื่นนำมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทใหม่ภายใต้บริบทของเหตุการณ์โควิด-19 กล่าวได้ว่า กลศิลป์เชิงภาษาที่มีลีลาและการสื่อความหมายที่ตรงใจหทัยจะยังประโยชน์สำหรับการสื่อสารในสถานการณ์วิกฤติได้ตรงจุดประสงค์ และเป็นที่จดจำหรือส่งต่อให้ผู้คนในสังคมรับรู้ได้ง่าย ตลอดจนก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมและทัศนคติในทางที่พึงประสงค์ด้วย

2.2 การสร้างคำคมหรือแคปชั่น (caption): ภาษาส่ง “สาร” และอารมณ์ความรู้สึกยังครอบครัวและเพื่อนในสถานการณ์ฝ่าวิกฤติโควิด-19

“แคปชั่น” (caption) เป็นคำอธิบายภาพ คำบรรยายได้ภาพข้อความที่จั่วหน้าเพื่อสื่อถึงสิ่งนั้น ๆ อาจจะเป็นการสื่ออารมณ์หรืออื่น ๆ บางทีก็เรียกกันว่า “แคปชั่นคำคม” โดยปรากฏเป็นจำนวนมากในเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น ทวิตเตอร์ (Twitter) อินสตาแกรม (Instagram) เฟซบุ๊ก (Facebook) แคปชั่นหรือคำคมเป็นถ้อยคำที่มีชั้นเชิง หลากแหลมชวนให้คิดและสื่อ

อารมณ์ ซึ่งมีหลากหลาย เช่น แคปชั่นคำคมวันศุกร์ สวรรค์วันสุขแห่งชาติ แคปชั่นคำคมกวนๆ ฮาๆ แคปชั่นคำคมห่วย แคปชั่นคำคมคนสวย แคปชั่นคำคมสาวโสด ฯลฯ และจากวิกฤติการณ์ที่เกิดจากไวรัสโควิด-19 ผู้คนในสังคมซึ่งเป็นผู้ใช้เครือข่ายออนไลน์มองปรากฏการณ์จากวิกฤตินี้เป็น “แคปชั่นโควิด”

แคปชั่นโควิดจึงเป็นอีกมิติหนึ่งของการใช้ภาษาสร้างสรรค์เป็นสื่อแสดงความรู้สึกและความคิดที่มีต่อวิกฤติการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ดังตัวอย่าง แคปชั่นแสดงความเป็นห่วงเพื่อสื่อและสร้างความเข้าใจเมื่อผู้คนต้องเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) เช่น

“ช่วงนี้ห่างกันสักพัก แต่คิดถึงมากนั้ ก็ให้ทักแชทมา”

“หนีโควิดคนเดียวมันอ้างว้าง ให้เราไปอยู่ข้างๆ มั้ จะได้ไม่เหงา”

“ถ้าอยู่บ้านแล้วเหงา มาอยู่กับเราได้นะ”

“หยุดเชื่อเพื่อชาติ ถ้าไม่มีโรคติดพลาต ฉันจะหยุดที่เธอ”

การใช้ภาษาเป็นสื่อแสดงความรู้สึก เช่น คิดถึง เหงา ผู้สร้างใช้กลศิลป์เชิงภาษาด้วยการใช้ความคุ้นเคย การเล่นเสียงสัมผัส ในขณะที่เดียวกันก็ใช้ถ้อยคำเป็นสื่อแสดง “สาร” ซึ่งเป็นการรู้สึกถึงความเป็นห่วงเป็นใยในสถานการณ์ที่ต้องรักษาระยะห่าง เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา โดยบ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของบุคคลใกล้ชิด อาจเป็นเพื่อนหรือคนรัก

แคปชั่นแสดงความทุกข์ใจและสื่อความรุนแรงของโรคโควิด-19 เช่น

“โควิดทำลายปอด ทักไปไม่ตอบ บั่นทอนหัวใจ”

“ติดโควิด-19 จะปอดหาย แต่ติดเธอแทบตาย ทำยังงี้ดี”

“ติดโควิดมันทำลายปอด แต่อยู่คนเดียวมาตลอด มันทำให้เข้าใจ”

ลักษณะของการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ความรู้สึกนึกคิดข้างต้นนี้ใช้กลศิลป์โดยใช้ข้อความคุ้นเคย ใช้คำสัมผัส หรือใช้คำถามมาเป็นสื่อแสดงผลเสียของโรคโควิด-19 ซึ่งมีต่อร่างกายหรืออวัยวะภายในโดยเฉพาะปอด หากบุคคลใดตรวจพบว่าเป็นผู้ติดเชื้อ แต่ถึงกระนั้น ผู้สร้างหรือคิดคำคมยังสื่อแสดงให้เห็นว่าทุกข์ของตนมีมากกว่าการติดเชื้อโควิด-19 ที่ทำลายปอดเสียอีก

แคปชั่นแสดงความหวาดระแวง ความกลัวจากสาธารณสุขโรคโควิด-19

“ความรักก็คือโควิด ขนาดยังไม่ติด ยังคิดไปเอง”

“ร่างกายใกล้โควิด แต่จิตใจใกล้โคม่า”

“ผ่านมามากทุกวิกฤติ จะมาตายเพราะไวรัสโควิด-19 ไม่ได้นะเว้ย”

“เงินก็ต้องหา โควิดก็ต้องกลัว”

การสื่อความรู้สึกผ่านการสร้างคำคมดังกล่าวข้างต้นใช้กลศิลป์ด้วยวิธีการใช้ความคู่ขนาน สัมผัสคล้องจอง เช่น โควิด-ติด วิกฤติ-โควิด ซ้ำคำ เช่น คำว่า “ใกล้” คำว่า “ต้อง” คำคมนี้เป็นเสมือนการสื่อ “สาร” ที่เป็นอารมณ์ของผู้คนในสังคมที่ตกอยู่ในสถานการณ์สาธารณสุขโรคโควิด-19 อันเป็นความหวาดกลัว วิตกกังวล ตลอดจนการใช้ชีวิตที่ต้องปรับเปลี่ยนท่ามกลางวิกฤติที่รายล้อมมนุษย์ ซึ่งต้องผ่านพ้นไปให้ได้

แคปชั่นแสดงการรับรู้เหตุการณ์แล้วสื่อความรู้สึก บ่งชี้ตัวตนหรือแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น

“โควิดอะไวรัส โคตรน่ารำกอะเราเอง”

“มีโอกาสดิตโควิดมากกว่าได้ติดเธออีก จะบอกให้”

“ก่อนติด COVID ต้องจีบเธอให้ติดสักครั้ง”

“COVID-19 เลื่อนทุกอย่าง ยกเว้นสถานะ”

“ไอ จาม มันไม่ดี จ้นขอไอจีเธอแทนได้ปะ”

ข้อความหรือคำคมดังกล่าวใช้กลศิลป์ด้วยการใช้ความคู่ขนาน การซ้ำคำ เช่น คำว่า “ติด” การเล่นคำ ว่า “ไอ” กับ “ไอจี” และเป็นความสื่อแสดงให้เห็นการรับรู้เกี่ยวกับโรคโควิด-19 ซึ่งเป็นโรคติดต่อเชื้อไวรัส ภัยจากโควิด-19 การรับมือหรือมาตรการป้องกันการแพร่กระจายของโรค เป็นที่น่านสนใจว่าผู้สร้างคำคมหรือแคปชั่นโควิดได้ “เรียนรู้” และ “ปรับเปลี่ยน” วิธีการสื่อสารหรือบอกเล่า จากความรุนแรงของโรคโควิด-19 มาเป็นการบอกเล่าที่สื่ออารมณ์ขันและให้ความสำคัญต่อผู้รับสารมากกว่าการสื่อถึงภัยของโควิด-19 โดยตรง อันเป็นการลดภาวะความวิตกกังวล ความหวาดระแวงของผู้คนในสังคมได้ ตลอดจนจนเป็นการสื่อสารที่ช่วยลดวิกฤติและเป็นสื่อสร้างเสียงหัวเราะหรือรอยยิ้มได้ด้วย

แคปชั่นหรือคำคมที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นใช้กลศิลป์ส่วนใหญ่เป็นการใช้ความคุ้นเคย ใช้สัมผัส ใช้การซ้ำคำที่มีลีลาและแผ่เงาเสียง อันเป็นสื่อแสดงความสามารถทางภาษาของผู้ใช้ที่พลิกแพลงถ้อยคำให้งามและง่าย ให้อารมณ์ขัน ให้ความรู้สึกร่วมที่คนส่วนใหญ่รับรู้ร่วมกันได้ ดังนั้นแคปชั่นที่ใช้นอกจากจะสื่อการใช้กลศิลป์เชิงภาษาแล้วยังสื่อแสดงอารมณ์ที่หลากหลายและแผ่เงาการมองโลก (โรค) ที่แม้จะมีความหวาดหวั่น แต่ก็สื่อให้เห็นมุมมองที่มีต่อเหตุการณ์โดยใช้ศิลปะของภาษาเป็นเครื่องปลอบประโลม ให้ความอบอุ่น และยังให้อารมณ์ขัน การสร้างสรรค์ภาษาด้วยการพลิกแพลงถ้อยคำมาเป็นสื่อและแสดงสารในภาวะวิกฤติจึงเป็นการสร้างสรรค์สังคมและพลังของการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วย

กล่าวได้ว่า การสื่ออารมณ์ความรู้สึกและความคิดด้วยแคปชั่นโควิดในสถานการณ์สาธารณสุขภัยโควิด-19 ผู้คนในสังคมมองปรากฏการณ์นี้ด้วยความตระหนักรู้ และด้วยอารมณ์หลากหลาย อาจจะฉงนงวยใจ ทุกข์ใจ ปลอดภัย เห็นใจ เป็นต้น หากพิจารณามิติของความตระหนักรู้ คือ ความเข้าใจในบริบทของความเปลี่ยนแปลงของสาธารณสุขสุขภาพที่ส่งผลต่อร่างกายแล้ว การปกป้องรักษาใจด้วยการให้พลังของภาษาสร้างสรรค์ที่มีใช้เพียงปลอบประโลมใจตน แต่แผ่แผ่ไปยังผู้อื่นหรือสังคมมนุษย์ด้วย

3. การสืบสรรค์วรรณศิลป์กับการสื่อความหมายในท่ามกลางวิกฤติโควิด-19

การสืบสรรค์ (Creative Perpetuation) คือ การทำให้เห็นพลวัตของการสืบทอด ซึ่งไม่ใช่เพียงการสืบทอดเท่านั้น แต่ได้นำมาสร้างใหม่ด้วย คำว่า “สืบ” ตัดคำมาจาก “สืบทอด” หมายถึง การรับมรดกจากอดีต หรือการรับช่วงต่อๆ กันมา ส่วนคำว่า “สรรค์” ตัดคำมาจาก “สรรค์สร้าง” หมายถึง การสร้างสรรค์ในกระบวนการสืบทอดดังกล่าว (นิตยา แก้วคัลณา, 2561, น. 1) สำหรับการสืบสรรค์วรรณศิลป์ในที่นี้ได้ดำเนินงานสร้างสรรค์วรรณศิลป์ประเภทบทเพลงและกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย ซึ่งสื่อ “สาร” เกี่ยวกับสาธารณสุขภัยโควิด-19 มาศึกษาอันทำให้เห็นการสืบทอดของเดิมและการสร้างใหม่ไปพร้อมกัน ทั้งนี้เพื่อทำหน้าที่สื่อความหมายใหม่ในบริบทใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะในท่ามกลางวิกฤติโควิด-19

3.1 บทเพลง: สืบสรรค์วรรณศิลป์บอกกล่าวเล่าเรื่องโควิด-19

เพลงจัดเป็นงานสร้างสรรค์ก่อกอปรด้วยวรรณศิลป์ที่โดดเด่นที่สร้างความบันเทิงและสื่อสารกับมหาชนได้ในวงกว้าง และในบริบทของการสร้างสรรค์ยังสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและความนิยมแห่งยุคสมัย ตลอดจนถึงยังเป็นสื่อแสดงออกถึงอารมณ์และความคิดที่นำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องของสังคมและชีวิตมนุษย์

ความน่าสนใจของการใช้บทเพลงเป็นสื่อสร้างสรรค์ในบริบทของสถานการณ์โควิด-19 ปรากฏเป็นปรากฏการณ์การนำเสนอเนื้อเพลงเดิมมาปรับเปลี่ยนเพื่อสื่อความหมายใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์สาธารณสุขของโรคไวรัสโควิด-19 นอกจากการนำเสนอเพลงเดิมมาปรับเปลี่ยนแล้วยังมีการสร้างสรรค์บทเพลงใหม่เพื่อสื่อเรื่องราวของโควิด-19 อันจัดเป็นการสร้างสรรค์ทางวรรณศิลป์ที่มีทั้งการนำของเดิมมาปรับใช้และการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเรื่องการสืบสรรค์ (Creative Perpetuation)

มิติของการสืบสรรค์นี้โยงใยสัมพันธ์กับคำว่า “ความคิดสร้างสรรค์” ซึ่ง อลงกรณ์ ปรวิวัฒน์พงศ์ (2563) กล่าวไว้ว่า

ความคิดสร้างสรรค์มองได้หลายแบบ เช่น เป็นความคิดริเริ่ม ความคิดใหม่เกิดขึ้นครั้งแรก วิธีการที่ไม่ซ้ำใครตามที่มาของคำว่า create ที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิล เมื่อพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของสร้างสรรค์โลกจากความว่างเปล่าไม่เคยมีมาก่อน แต่ต่อมาเราสามารถไขแรงบันดาลใจจากวิธีการและแนวคิดที่มีอยู่แล้วเพื่อสร้างสิ่งใหม่เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ ไม่เหมือนใครก็ได้ เรียกว่า Copy and Develop เช่น การเรียนรู้งานศิลปะจากครูต้นแบบและนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นของตัวเอง การประพันธ์ดนตรีต่างก็ขยายของสิ่งที่มีอยู่แล้ว ไม่ใช่ริเริ่มใหม่โดยไม่มีต้นทุนใดเลย เป็นต้น

จากมิติของการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในห้วงวิกฤติของปรากฏการณ์สาธารณสุขเกี่ยวกับโรคโควิด-19 เกิดการสื่อสารผ่านสื่อบันเทิง รวมถึงการสร้างสรรค์วรรณศิลป์เป็นบทเพลงในเชิงสืบสรรค์วรรณศิลป์ โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนเนื้อเพลงจากเพลงเดิมมาสื่อสารเกี่ยวกับโรคระบาดจากไวรัสโคโรนา 2019 อันเป็นกลศิลป์ของการสร้างสรรค์ที่เป็นการสืบทอดที่มีพลวัตเช่นเดียวกับที่ออลองกรณ์ ปรวิวัฒน์พงศ์ (2563) กล่าวว่า “ความคิดสร้างสรรค์อาจจะมีลักษณะผสมผสานระหว่างของเก่ากับของใหม่ (Mix and Match) และรู้เพื่อประกอบสร้างใหม่ เช่น การนำนิทานโบราณมาเล่าใหม่ ปรับเปลี่ยน ดัดแปลง” และในมิติของการสืบสรรค์วรรณศิลป์กรณีของบทเพลงเป็นสื่อบอกกล่าวเล่าเรื่อง โควิด-19 ที่สร้างสรรค์ขึ้นหรือแก้ไขชีวิตยามวิกฤติได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังประเด็นที่กล่าวต่อไปนี้

3.1.1 การดัดแปลงเพลงประเพณีสื่อสารการปฏิบัติตนในช่วงวิกฤติโควิด-19

ท่ามกลางวิกฤติของสถานการณ์สาธารณสุขของโควิด-19 ซึ่งมีตัวเลขหรือจำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะช่วงปลายเดือนมีนาคม 2563 รัฐบาลได้ประกาศพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วประเทศ ซึ่งในช่วงแรกมีผลตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม -

30 เมษายน 2563 เพื่อสกัดกั้นการแพร่ระบาด ทั้งการปิดสถานที่เสี่ยง การควบคุมเข้มเรื่องการเดินทางข้ามจังหวัดของประชาชน พร้อมออกมาตรการขอให้ประชาชน “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” ในขณะเดียวกันก่อนหน้านี้ก็ให้เลื่อนวันหยุดราชการประจำปี ในวันที่ 13-15 เมษายน 2563 (วันสงกรานต์) เพื่อเป็นการลดโอกาสการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19) และยับยั้งการแพร่ระบาดภายในประเทศ

เมื่อเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นประเพณีของไทยแต่ดั้งเดิมคู่กับประเพณีตรุษหรือที่เรียกว่าประเพณีตรุษสงกรานต์ ซึ่งหมายถึงส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ อันมีนัยของความสำคัญและคุณค่าทางสังคมและทางจิตใจที่มีต่อวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทยต้องถูกยกเลิกหรือไม่มีสงกรานต์ในปี 2563 เนื่องจากสถานการณ์สาธารณสุขของโควิด-19 แต่เพื่อคงบรรยากาศของความสนุกสนานในช่วงเทศกาลเอาไว้ นักแต่งเพลงตลอดจนนักร้อง นักแต่งเพลงได้นำเพลง “ร่างทรงสงกรานต์” ของครูแก้ว อัจฉริยะกุล² ขับร้องโดยวงสุนทราภรณ์ ความเต็มเนื้อเพลงสื่อบรรยากาศของประเพณีสงกรานต์ของไทยนำมาดัดแปลงเนื้อหาใหม่เป็นเพลง “ร่างทรงสงกรานต์ต้านโควิด” ซึ่งแต่งโดยวาทีต ประสมทรัพย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการให้ความรู้ในแง่ของการปฏิบัติตนหรือการป้องกันโรค มีความว่า

วันนี้เป็นวันสงกรานต์

ขอเชิญทุกท่าน อยู่บ้านปลอดภัยจริงเอย

ยามนี้โรคภัย กำลังระบาด

หยุดเชื้อเพื่อชาติ อย่าประมาทเดินทางกันเลย

แม้คิดถึงกัน ห่างกันเสียก่อน

ล้างมือบ่อยๆ ล้างมือกันทั้งวันไปเลย

หน้ากาก เรามีติดตัว ใส่กันถ้วนทั่ว

ช่วยทุกฝ่ายปลอดภัยจริงเอย

ประเพณีดีงาม สงกรานต์ปีนี้

ครอบครัวน้องพี่ จะได้สุขไปด้วยกันเอย

² เนื้อเพลงเดิมมีว่า “วันนี้เป็นวันสงกรานต์ หนุ่มสาวชาวบ้านเบิกบานจิตใจจริงเอย ตอนเช้าทำบุญ ทำบุญตักบาตร ทำบุญร่วมชาติ ตักบาตรร่วมขันกันเอย เข้าวัดแต่งตัว แต่งตัวสวยสะ ไปสรงน้ำพระ ณ วันสงกรานต์กันเอย ตอนบ่ายเราเร่ก็พา เล่นมอญซ่อนผ้า เล่นสละบ้ากันเอย ทำบุญทำทาน สนุกสนานกันแล้ว ขอเชิญน้องแก้ว ร่างกันเอย”

ในการสืบสัรค์วรรณศิลป์ กรณีของการนำเนื้อเพลงเดิมมาดัดแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ โดยเฉพาะในสถานการณ์การระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 ยังปรากฏใน “เพลงสงกรานต์ 2020” แต่งโดย เบน ชลาทิศ ตันติวุฒิ ได้เชิญชวนให้ฉลองเทศกาลปีใหม่แบบไทย ๆ อย่างปลอดภัยที่บ้านท่ามกลางวิกฤติโควิด-19 ดังเนื้อเพลงความว่า

ปีนี้ไม่มีสงกรานต์
หนุ่มสาวอยู่บ้าน ดีพุงสุขใจจูบเย
ตื่นเช้าเปิดดูเฟซบุ๊กเช็กข่าว
กตแอปสั่งข้าว วันนี้กินไรดีเอ
อาบน้ำแต่งตัว แต่งตัวสวยสะ
จะไปไหนหรือจะ อะ ห้ามออกไปไหนเอ
ตอนบ่ายเราเร่งลีลา
แปะมาสก์ซ่อนหน้า สวยให้บ้าไปเลย
อยู่บ้งอยู่บ้าน ล้างมล้างมือกันแล้ว
โควิดจะแคล้ว เราไม่ติดกันเอ

วิกฤติของโควิด-19 เป็นสถานการณ์ที่ผู้คนต่างต้องปรับตัว วิถีปฏิบัติ ตลอดจนการใช้ชีวิตที่แปลกเปลี่ยนไปจากเดิม ผู้สร้างสรรค์วรรณศิลป์กรณีของบทเพลงที่ดัดแปลงเนื้อเพลงจากวิถีไทยแต่เดิมเป็นวิถีแบบใหม่เพื่อให้มีชีวิตปลอดภัยจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 อันเป็นพฤติกรรมใหม่ เช่น การสั่งซื้ออาหารออนไลน์ การสวมใส่หน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่างทางสังคม วิถีแบบใหม่นี้ เรียกกันว่า “New Normal” ที่ราชบัณฑิตยสภา ได้บัญญัติศัพท์ “New Normal” หมายถึง “ความปกติใหม่ ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต”

มิติของการสืบสัรค์วรรณศิลป์โดยการดัดแปลงเนื้อหาของเพลงประเพณีที่เกี่ยวกับวันสงกรานต์มาเป็นการบอกกล่าวการปฏิบัติตนในช่วงสถานการณ์สาธารณสุขภัยโควิด-19 นี่เป็นการผสมผสานศิลปะของท่วงทำนองคีตศิลป์เดิมกับวรรณศิลป์ที่ปรับเปลี่ยนจากตัวบทเดิมเป็นตัวบทใหม่ที่สร้างความบันเทิงและให้ข้อมูลที่สื่อสารไปยังสาธารณชนได้ในวงกว้าง อันเป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากการสืบสัรค์วรรณศิลป์ ทั้งเป็นสื่อแสดงสารและแสดงประสบการณ์ร่วมของผู้คนในบริบทของสถานการณ์สาธารณสุขภัยเกี่ยวกับโรคไวรัสโควิด-19

3.1.2 เพลงยอदनียมในอดีตและร่วมสมัยสู่การนำมาปรับเปลี่ยนเนื้อหาสื่ออารมณ์และเรื่องราวต้านโควิด-19

สถานการณ์สาธารณสุขของโรคไวรัสโควิด-19 ได้สร้างผลกระทบทั้งวิถีชีวิตประจำวันและต่อจิตใจ ในสภาวะการณ์ของโรคระบาดนี้สาธารณสุขชนรับรู้ข่าวสารในรูปแบบที่หลากหลายและมีระดับความลึกซึ้งต่างกันไปด้วย สิ่งที่เป็นข้อมูลบอกเล่าที่ให้ความคิดและอารมณ์สื่อสารออกมาช่วงนี้ปรากฏในรูปแบบของบทเพลงโดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนหรือดัดแปลงเพลงยอदनียมทั้งในอดีตและปัจจุบันมาเป็นสื่อให้รับรู้อารมณ์ความรู้สึกและเหตุการณ์ อันเป็นสื่อสร้างความบันเทิง ในขณะที่เดียวกันก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีสาระด้วยเช่นกัน

ปรากฏการณ์ของการนำเพลงยอदनียมมาสืบสรรค์เพื่อสื่อเนื้อหาใหม่ในสภาวะการณ์ของสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคไวรัสโควิด-19 นี้สร้างสีสันและรอยยิ้ม แม้ผู้คนจะอยู่ในภาวะความหวาดหวั่น ดังปรากฏในโลกออนไลน์ที่มีผู้ร้องเพลงสื่อเนื้อหาและอารมณ์ความรู้สึกถึงสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 โดยดัดแปลงเนื้อร้องและคงทำนองเดิมจากเพลง “บุพเพสันนิวาส” ของศิลปินวงศุภนันทราภรณ์³ การดัดแปลงเพลงยอदनียมในอดีตนี้สื่อความรู้สึกใหม่และเรื่องราวเหตุการณ์ที่ผู้คนทั่วไปต่างตระหนักในสถานการณ์สาธารณสุขโควิด-19 แต่ก็แฝงไว้ด้วยอารมณ์ขัน การล้อเลียน เสียดสี และท่าทีของการมองโลก (โรค) ในเชิงบวก กอปรกับบริบทช่วงดังกล่าวมี “ผีน้อย” หรือแรงงานผิดกฎหมายจากต่างประเทศกลับเข้ามาในประเทศ ซึ่งอาจเป็นผู้แพร่เชื้อได้ และยังเป็นช่วงที่ขาดแคลนหน้ากากอนามัย ดังความว่า

เมื่อคิดให้ดี โลกนี้ประหลาด ก็เดือนมาแล้วระบาด เช็ดขยาดกันทั้งโลกา
กักกันไม่ไหว ยังไม่วายผวา ผีน้อยมาหลอกหลอน

ตัวร้อนเป็นไข้ จาม ไอสนั่น
หน้ากากหรือจะกัก ช่วยป้องกันไหวพระวิงวอน
โปรดไปให้พ้น เพราะทุกคนเดือดร้อน
ขอโคจรไปพลัน

³ เนื้อความเดิมมีว่า “เมื่อคิดให้ดี โลกนี้ประหลาด บุพเพสันนิวาสที่ประสาความรักภริยา คู่ใคร คู่เขารักยังคอย เฝ้าชม คอยภริยา ร้อยมา ขอบน้ำขวางหน้า ขอบฟ้าขวางกัน บุพเพยังสรรค์ประสม ให้ได้สบ พบรักกันได้ ห่างกันแคไหน เขาสูงชันกันไว้ รักยังได้บูชา ความรักศักดิ์ศรี รักไม่มีพรมแดน รักไม่มีศาสนา แม้ใครบุญมา ได้ครองกันมา พรหมลิขิตพาชื่นใจ รักเหมือนโคถึก ที่คึกพิโรธ ความรักเช่นนั้นให้โทษ จะไปโกรธ โทษรักไม่ได้ ไม่ใช่บุพเพสันนิวาส แน่ใจรักรักจึงได้แรมรา”

หน้าากหลากสี ล้วนต้องมีคนชิง หายากจริงอย่าฝัน
 แม้นใครมีปิ่น ขอเป็นรางวัล ได้เพียงสักอันไม่ตาย

รักเหมือนโควิด ที่ฮิตทั่วโลก
 ใครเป็นนับว่าเป็นโชค
 ไม่ต้องปน นอนพักสบาย
 ไม่ต้องเหนื่อยเพลีย ไร้ไข้เมื่อยเหนื่อย
 นอนเล่นไลน์เพลินเลย

การสื่อความคิดของการอยู่ในสถานการณ์สาธารณสุขภัยไวรัสโควิด-19 ให้มีความปลอดภัย ยังปรากฏการสื่อสารในรูปแบบของบทเพลง ซึ่งดัดแปลงเนื้อเพลงมาจากเพลงยอดนิยมในอดีต ดังประภาส ชลศรานนท์ นักแต่งเพลงได้ดัดแปลงเนื้อเพลงที่ตนเองแต่งในเพลง “เจ้าภาพจงเจริญ” ขับร้องโดยศิลปินสามโทน จากการเยินยอ “เจ้าภาพ” หรือผู้รับออกเงินในการเลี้ยง ให้เป็นผู้มีความเจริญรุ่งเรือง ในความเดิมนี้ให้ความสำคัญกับเจ้าภาพว่า “ขอให้เจ้าภาพ จงเจริญ คิดทอง ให้ได้ทอง คิดเงิน ให้ได้เงิน ขอให้เจ้าภาพ จงเจริญ” มาดัดแปลงสื่อความเป็นให้คนที่อยู่บ้านในสภาวะการณ์ของการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากโรคระบาดและหยุดการแพร่เชื่อเป็นผู้ที่มีความเจริญ ดังความดัดแปลงเป็นเพลง “คนอยู่บ้านจงเจริญ” ความว่า

ให้คนอยู่บ้านจงเจริญ	คิดทองให้ได้ทอง
คิดเงินให้ได้เงิน	ให้คนอยู่บ้านจงเจริญ
ใครมีบ้านใคร มีบ้านใคร ก็มีบ้านใคร	อยู่กับบ้านตัวเองแล้วกัน
มีหัวใจมาให้กัน อยากคุยกัน แซทกันสนั่น	อยู่กับบ้านตัวเองก็พอ...
คนไทยช่วยกันป้องกันติดเชื้อ	ต้องเชื่อกันอย่าไปข้ามถิ่น
อย่าไปกินกับใครสักมือ ...	
จะเหนือ ใต้ กลาง อีสาน อดทน ไม่นาน	เดี่ยวเราค่อยเจอกัน...

นอกจากเพลงยอดนิยมในอดีตแล้วยังมีการนำเสนอเพลงยอดนิยมร่วมสมัยมาดัดแปลง ดังบุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลแพร่ได้เผยแพร่คลิปเพลง “ล้างมือทั้งอำเภอ เพื่อเธอคนเดียว” ซึ่งดัดแปลงมาจากเนื้อเพลง “เล็กคุดทั้งอำเภอเพื่อเธอคนเดียว”⁴ เนื้อร้องโดยรัชนก สุวรรณเกตุ เพลงดังกล่าวนี้ได้รับการตอบรับจากผู้ฟังและผู้ชมเป็นอย่างดีด้วยท่วงทำนองที่มี ลีลาเร้าแรง และลีลาภาษาสื่อความตรงไปตรงมา สร้างความสนุกสนาน เมื่อเพลงฮิตติดหูถูกปรับเปลี่ยน เป็นเพลงใหม่ที่สื่อเนื้อหาใหม่ แต่คงไว้ซึ่งท่วงทำนองเดิมที่กระตุ้นเราให้เห็นสภาวะการณ์ของ สาธารณภัยโรคไวรัสโควิด-19 ที่ผู้คนจะต้องต้องระมัดระวังและดูแลตัวเองให้ปลอดภัย โดยวิธี ที่แพทย์แนะนำ คือ การล้างมือเป็นประจำ ควบคู่กับการสวมหน้ากากที่ถูกต้อง และกินร้อน มี ช้อนกลางของตัวเอง ดังความในบทเพลงแปลง ว่า

เฮ เธอเป็นเชื้อโรคมาจากไหน
ได้ข่าวจากแดนไกล ต้องระวังอย่างแรง
เฮ! เธอคือโคโรนาไฟ
มาทำให้ฉันหวั่นไหว ต้องป้องกันอย่างแรง
ก็อยากจะเดินเข้าไปหา ไปทัก
บอกให้ทุกคนคึกคัก มาร่วมแรงร่วมใจ
พวกชาวที่เคยหลงกันครั้งก่อน
ต้องหยุดเอาไว้ก่อน เพราะตอนนี้
มาล้างมือทุกอำเภอ
เพื่อป้องกันเชื้อโรค นะรู้มั๊ย
ต้องสวมหน้ากากอนามัย
กินร้อนช้อนกลางกับใคร
พวกเราต้องทำเช่นกัน
เจ้าโคโรนาตัวเดียว
อย่าทำให้เสียแล้วเสียพลบได้ไหม
เพราะรักทุกคนหมดใจ

⁴ มีเนื้อความว่า “เฮ เธอเป็นลูกบ้านไหน แสบแรกที่หันไป มันเข้าหัวใจอย่างแรง เฮ เธอไม่รู้ ว่ามาแต่ไหน แล้วหลงไหลอย่างแรง ก็อยากจะเดินเข้าไปหา ไปทัก แล้วหลงกับเธอว่ารัก แต่มันก็เร็วเกินไป ให้อั้วพวกผู้ชายที่เคยหลงกันครั้งก่อน ต้องหยุดเอาไว้ก่อน เพราะตอนนี้ จะเล็กคุดทั้งอำเภอ เพื่อเธอคนเดียวนะ รู้มั๊ย จะไม่ยอมหลงกับใคร จะยกให้เธอไปทั้งใจ จะมีเพียงเธอเท่านั้น จะเอาเธอแค่คนเดียว อย่าทำให้เสีย แล้วเลี้ยวพลบได้ไหม เพราะรักเธอจนหมดใจ จะมอบให้เธอไปทั้งกาย ขอเพียงแคเธอมารักกัน ฉันทอมเล็กคุด ทั้งอำเภอ....”

ล้างมือ เท่านั้น ขอเพียงพวกเราร่วมมือกัน

ต้องล้างมือทุกอำเภอ

ท่า 1 ฟอกฝ่ามือข้างมือ ท่า 2 นั้นหรือฟอกหลังนิ้วและข้อมือ

ท่า 3 ฟอกนิ้วและข้อมือ ทำต่อไปชีวิต ๆ ฟอกหัวแม่มือ

ท่า 5 ฟอกปลายนิ้วมือ ท่าที่ 6 อ้อหรือรอบข้อมือ นะปาว-สาวเอ๋ย

อีกมิติหนึ่งของการสืบสืบทอดศิลปวัฒนธรรมโดยนำเนื้อความจากเพลงร่วมสมัยมาดัดแปลง ยังปรากฏการสื่ออารมณ์ความรู้สึกเป็นความเบื่อหน่าย หงุดหงิด กังวลเกี่ยวกับบริบทของ สถานการณ์โควิด-19 ทั้งในแง่ของจำนวนผู้ติดเชื้อที่เพิ่มสูง หน้ากากอนามัยไม่เพียงพอ และ ไม่ทราบสาเหตุของความขาดแคลนมาจากปัญหาหรือสิ่งใด เป็นที่สังเกตว่าการปรับเปลี่ยนบทเพลง ร่วมสมัยในช่วงเวลานี้โดยเฉพาะเดือนเมษายน 2563 มักเป็นไปในวิถีทางของการแนะนำการ ปฏิบัติตัว และการให้กำลังใจ การร่วมแรงร่วมใจเพื่อให้ผ่านพ้นวิกฤติ หากในขณะเดียวกันก็มี การสื่ออารมณ์และเรื่องราววิพากษ์วิจารณ์การทำงานของผู้นำและผู้เกี่ยวข้องด้วย ดังบทเพลง “แอบนอยด์”⁵ ซึ่งเขียนคำร้องโดยศิลปินปราโมทย์ ปาทาน ดังความว่า

อยู่คนเดียวได้บ้างแล้ว

เปิดข่าวดูได้เล็กน้อย

เมื่อคืนนอน_ฝันร้าย

เมื่อวาน_ไปไหน..บ้าง

ฉันขอโทษที่ตอนนี้นอยด์แดก

14 วันฉันควรต้องทำใจ

อยากจะวอนท่านทั้งหลาย

เปิดอ่านข่าวเมื่อตอนเช้า

หน้ากากก็มีไม่พอใช้

ไม่รู้ไปอยู่ที่ไหนบ้าง

ดูแลตัวเองได้นิดหน่อย

ค่อยๆ นอยด์ขึ้นทุกวัน

ฝันว่าไอและจามกัน

เจอคนแพร่เชื้อหรือเปล่า

ช่วงนี้ไม่พร้อมที่จะเจอ

ออกไหนไม่ได้แล้วก็ต้องกักตัว

พูดความจริงได้หรือเปล่า

ยอดมันพุ่งขึ้นทุกวัน

มันหายไปไหนสองสามล้านต้น

แต่เหมือนได้ยีนว่าที่จีน

⁵ เพลงนี้ดัดแปลงมาจากเพลง “แอบดี” ของศิลปิน แสตมป์ อภิวัชร์ เนื้อความเดิมมีว่า “อยู่คนเดียวได้บ้างแล้ว ฟังเพลงเดิมได้นิดหน่อย เปิดรูปดูได้เล็กน้อย ค่อยค่อยดีขึ้นทุกวัน เมื่อคืนนอนไม่ฝันร้าย หยุตร้องให้ได้แล้วบางวัน แอบดีขึ้นมาแล้วบ้าง แต่ยังคิดถึงเธอทุกนาที สบายดีไม่เป็นไร สบายใจได้แล้วนะเธอ จากวันที่เธอลาไป ก็มาไกลกว่าตรงที่เดิม ฉันขอโทษที่ทำให้เป็นห่วง ช่วงนั้นไม่พร้อมที่จะเจอ ขอบคุณจริงจริงที่หวังดี แต่ตอนนี้ฉันดีขึ้นมากแล้วละเธอ ...คงจะมีสักวันที่ใจฉันไม่ไหวหวั่น และในวันนั้น เราจะกลับมาเป็นเพื่อนกัน ใช่มั้ย...”

คงจะดี ถ้าเรามีคนที่นำสักคนหนึ่ง เพราะตอนนั้นมองไปยังไม่เห็นสักคนหนึ่ง
ของก็แพง เงินทั้งตัวก็เหลือแค่พันหนึ่ง ถึงตอนนั้นก็จะทำอะไรก็ทำสักทีหนึ่ง
ทำสักทีหนึ่ง ช่วยทำสักทีหนึ่ง โควิดมาตั้งนานแล้ว
พี่ก็เพิ่งจะประ...ชุม นิบหายกันพอดี

ดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างที่เลือกมาให้เห็นการนำเพลงยอดนิยมไม่ว่าจะเป็นเพลงในอดีตหรือปัจจุบันมาสืบสรรค์ โดยอาจปรับเปลี่ยนเนื้อความหรือดัดแปลงเพื่อให้สาระที่แฝงมาในรูปแบบของความบันเทิง อันเป็นสภาวะการณ์ที่ผู้คนในสังคม ไม่อาจปฏิเสธว่าเหตุการณ์สาธารณสุขภัยครั้งนี้สร้างความหวาดหวั่น ทุกข์กังวล ซึ่งเป็นประสบการณ์ร่วมที่ทุกคนประสบ การแสดงออกทางวรรณศิลป์ด้วยวิธีการดัดแปลงเนื้อความเดิมมาถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและเรื่องราว จึงเป็นการใช้วรรณศิลป์เป็นสื่อให้ผู้คนได้รับรู้และรับฟัง เข้าถึงคุณค่าและความหมายของสารที่ผู้สืบสรรค์ต้องการสื่อถึงความห่วงใย ความเอื้ออาทรที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ตลอดจนแสดงเหตุและปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมกับสาธารณสุขภัยโควิด-19

3.1.3 เพลงสร้างสรรค์ใหม่แทนใจถึงใจในท่ามกลางวิกฤติโควิด-19

ในห้วงวิกฤตินี้มีบทเพลงเป็นสื่อแทนใจบอกเล่าอารมณ์ความรู้สึกที่มีถึงบุคลากรทางการแพทย์และผู้คนในสังคม ซึ่งอยู่ร่วมชะตากรรมเดียวกันในสถานการณ์สาธารณสุขภัยที่ทุกคนต้องผ่านพ้นหรือก้าวข้ามผ่านไปด้วยกัน

บทเพลงที่สรรค์สร้างใหม่ล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งกำลังใจและความห่วงใยต่อเพื่อนมนุษย์ในช่วงวิกฤติโควิด-19 การแต่งเพลงหรือการสร้างสรรค์เนื้อเพลงจัดเป็นกลศิลป์ที่เกิดจากการเรียงร้อยถ้อยคำ เพื่อสื่อสารทั้งที่เป็นอารมณ์และความคิด

ผลงานเพลงสร้างสรรค์ในภาวะวิกฤติสาธารณสุขภัยโควิด-19 เกิดขึ้นเพื่อเป็นสื่อส่งเสียงส่งความรัก ส่งความปรารถนาดีและความห่วงใย ตลอดจนแสดงความชื่นชม ยกย่องบุคลากรทางการแพทย์ผู้ทำหน้าที่ด้วยความเสียสละ บทเพลงที่เขียนหรือประพันธ์ในห้วงเวลานี้ออกเลาความคิดที่มีต่อโควิด-19 โดยเฉพาะการมองว่าโควิด-19 คือสงครามที่เลวร้ายเป็นฝันร้ายของทุกคน ดังในบทเพลง “รวมใจไทยข้ามโควิด-19” คำร้อง/ทำนองโดยยีนง โอภากุล กล่าวว่า

เกิดมาบนโลกนี้ ล้วนมีชะตากรรมร่วมกัน
ทุกคนคือหนึ่งในนั้น ในสนามรบ สงครามโควิด
ให้ดูแลและระวังตนเอง ช่วยลดสะกดเชื้อสู่คนใกล้ชิด
คนไทยพร้อมใจฝ่าวิกฤติ โควิด-19 อย่างรู้เท่าทัน
ฝันร้ายจะมลายไป ด้วยเราคนไทยร่วมกันฝ่าฟัน
ขอส่งแรงใจให้คุณหมอพยาบาล
มดงานนिरนาม แห่งสาธารณสุข ...

เหตุการณ์สาธารณสุขครั้งนี้บุคลากรทางการแพทย์ได้รับการยกย่องเป็น “นักรบ” ที่ต่อสู้กับสงคราม ในบทเพลง “นักรบเสื้อกาวน์” นำเสนอเรื่องราวสมรภูมิโควิด-19 จากการประพันธ์ของศิลปิน ศุ บุญเลี้ยง สื่อความให้เห็นความเสียสละของ “นักรบเสื้อขาว” ที่แม้จะเหนื่อยล้า ผู้คนต่างหวาดหวั่นและหวั่นไหวในสถานการณ์สาธารณสุข หากบุคลากรทางการแพทย์ได้ใช้อาวุธคือความรู้ ใช้ความรักคือการยื่นยัดและต่อสู้เพื่อประชาชน จึงขอชื่นชม ฝากความหวังดีถึงกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ดังตัวอย่างเนื้อเพลงที่ว่า

...รู้ว่าเธอเหนื่อยล้า ไม่เหลือเวลาพักผ่อน
ยิ่งกว่าละครตอนใด
วันนี้เมืองสับสน ผู้คนลั่นไหวนั้น
มีแต่เธอเท่านั้น ที่ยังสู้ยืนหยัด
แม้ไม่เห็นหน้าตา เพราะเธอสวมหน้ากาก
แต่เราเห็น หัวใจภายในเสื้อกาวน์
อาวุธคือความรู้ ความรักคือการให้
ยื่นยัดต้านภัยร้าย ปกป้องประชาชน
ฝากความหวังดี ไปกับสายลม
ส่งความชื่นชม ไปถึงพวกเขา...

ท่ามกลางวิกฤตินี้ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าคุณลักษณะของเพลงที่ผสมผสานทางจิตศิลป์และวรรณศิลป์มีบทบาทในการส่งกำลังใจให้บุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งเปรียบเป็น “แสงเดียว” ในภาวะที่โลกกำลังจะมีติดับ ความมืดเข้าคลุมครอบ แต่หาก “แสงเดียว” คือ บุคลากรกลุ่มดังกล่าวเป็นแสงสว่าง เป็นความงดงาม ท่ามกลางความมืดมิด ความโหดร้ายของสาธารณสุขโควิด-19 ดังตัวอย่างเนื้อเพลง “แสงเดียว” ของศิลปินแว่นใหญ่ ความว่า

...เธอคือแสงเดียว ที่ยังสว่าง
เมื่อโลกทั้งใบกำลังจะดับไป
สวยงามท่ามกลางคืนที่โหดร้าย
เธอคือแสงเดียว ที่ยังสว่าง
อยู่ในหัวใจ เธอทำให้ฉันยังคงหายใจ
ในคำคืนที่ช่างมืดมน งดงามได้เพราะมีเธอ...

บทเพลงที่สร้างสรรค์ขึ้นให้กำลังใจบุคลากรทางการแพทย์ที่ทำงานทุ่มเท เพื่อต่อสู้กับโรคภัยโควิด-19 กล่าวเปรียบเทียบกับบุคคลกลุ่มนี้มี “หัวใจสีขาว” และต้องการสื่อความรู้สึกจากใจถึงใจอันบริสุทธิ์ของบุคลากรทางการแพทย์ ดังความในบทเพลง “หัวใจสีขาว” ของศิลปินป้าง นครินทร์ กิ่งศักดิ์ ความว่า

...เหนื่อยล้า หวันไหว ทุ่มเทสุดหัวใจสายตัวแทบขาด
ตรงหน้า มีโรคภัย จะเสี่ยงยังงี้ แต่คนเจ็บไข้ต้องหายดี
...ให้เธอรู้ว่าฉันซาบซึ้ง ก็เธอนั่นเป็นที่พึ่งที่ฉันต้องฝากชีวิตไว้
อยากให้อ่านใจฉันเห็น ที่เธอทำเป็นเรื่องยิ่งใหญ่
เธอเสียสละแค่ไหนฉันรู้ดี ในนามคนไทยคนนี้ ...กราบขอบพระคุณ...

การสร้างสรรคบทเพลงเพื่อเป็นสื่อจากใจแทนใจถึงกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์นี้ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าบทเพลงที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ใหม่เกี่ยวกับสาธารณสุขภัยโควิด-19 ทำหน้าที่เป็นวรรณกรรมที่สื่อความยิ่งใหญ่ของผู้เสียสละ ผู้ทำหน้าที่ปกป้องประชาชนโดยไม่เลือกชนชั้นและเชื้อชาติ

ในขณะเดียวกัน วิกฤตสาธารณสุขภัยโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกคน บทเพลงที่สร้างสรรค์ในช่วงสถานการณ์นี้ทำหน้าที่ส่งมอบกำลังใจ และเป็นสื่อแทนใจให้ทุกคนผ่านพ้นช่วงเวลาที่ยากลำบากในสถานการณ์ของสาธารณสุขภัยโควิด-19 ไปด้วยกัน ดังเพลง “รักแท้ไม่แพ้ระยะห่าง” ของศิลปินนก พรชานี ป๊อด โมเดิร์นด็อก (ธนชัย อุชชิน) ไป โยคีเพลย์บอย (ปิยะ ศาสตราวุธ) และบอย หรือ ตรัย ภูมิรัตน เพลงดังกล่าวบอกเล่าถึงคุณค่าของการให้กำลังใจ และความรักในท่ามกลางผู้คนที่ต้องรักษาระยะห่าง เพื่อให้ปลอดภัยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และเป็นบทเพลงสื่อความรู้สึกจากใจเพื่อนมนุษย์ถึงใจมนุษย์ทุกคนให้ผ่านพ้นวิกฤติในครั้งนี้ ด้วยพลังแห่งรัก แม้ระยะที่ต้องห่าง ไม่อาจขวางกั้นความรักที่มีต่อกันได้ ดังเนื้อเพลงที่ว่า “เพราะว่ารักแท้ ไม่เคยแพ้ระยะใด แคในใจเรามีกัน ก็ยิ่งเหมือนเรายังใกล้ ทุกระยะที่ห่าง รักเรายังไม่ห่าง ไม่อาจขวางระหว่างเรา ให้ความรักก้าวข้ามไป”

การแต่งเพลงของศิลปินต่าง ๆ ซึ่งเนื้อร้องที่สร้างสรรค์ขึ้นต่างทำหน้าที่สร้างความหวังและกำลังใจ และสื่อความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจให้ต่อสู้กับสถานการณ์ที่เลวร้ายนี้ไปด้วยกัน และวิกฤติครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อทุกคนบนโลกนี้ การสร้างสรรค์วรรณศิลป์หรือการแต่งเพลงจึงเป็นวิธีการสื่อสาร การมอบความรัก และความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์และสังคม อันเป็นการสร้างพลังเชิงบวกเพื่อส่งต่อไปให้กับทุกคน ซึ่งประสบชะตากรรมร่วมกัน

การแสดงความรักและความห่วงใยในสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 ไม่ใช่การอยู่ใกล้ชิดกัน หากต้อง “กล้า” อยู่ห่างกันเพื่อความปลอดภัยของผู้ใกล้ชิดหรือบุคคลในครอบครัว

ตลอดจนเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมตามมาตรการการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) และมาตรการกักตัวเอง (Self-Quarantine) ดังความในบทเพลง “เว้นระยะ” ซึ่งเป็นเพลงพิเศษจากกลุ่มศิลปินที่ใช้ชื่อว่า “The Rapper 2020 Civil War” ตัวอย่างเช่น

ถ้าอยากให้คนที่เรารักยังปลอดภัย
ห่างกันสักระยะหนึ่งจะได้ไหม
ทั้งระยะทาง เว้นระยะห่าง
ก่อนที่จะอะไรจะสาย
อดทนกันสักพักหนึ่งเดี๋ยวก็หาย
ปล่อยเวลาแค่พักเดียวก็ผ่านไป
ดูแลตัวเองดีๆ ดี...

การแต่งเพลงที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์สาธารณสุขภัยโควิด-19 เป็นสื่อแทนใจถึงใจของผู้คนในสังคมนั้น ไม่เพียงแต่ให้ความหวังหรือกำลังใจเท่านั้น หากยังเตือนสติไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาทด้วย ดังตัวอย่างเนื้อเพลงสื่อสารเตือนใจกันในเพลง “โควิดชา สิมากอดเต๋อ” คำร้อง/ทำนองของสลา คุณวุฒิ ความว่า “ขอแรง คนไทยต้านภัยรุกราน ฮักกัน และมีสติมีหนทางฝ่าคอยเบี่ยงหน้าจ่อ รอأيยอนไลน์สั่งหา อย่าห่วงเต๋อأيยสัญญา เมื่อโควิดชา สิมากอดนาง” อันเป็นการสื่อสารผ่านท่วงทำนองและภาษาถิ่นสร้างความสัมพันธ์ปลุกปลอบและเตือนสติไปพร้อมกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นตัวอย่างของการสร้างสรรค์วรรณศิลป์เป็นบทเพลงขึ้นมาใหม่เพื่อสื่อสารความคิดแทนใจถึงผู้ร่วมชะตากรรมในบริบทสถานการณ์สาธารณสุขภัยโควิด-19 อันเป็นบทบาทของงานสร้างสรรค์ที่เสริมสร้างสุนทรียะของชีวิต แม้ในยามประสบกับภาวะวิกฤติถ้อยคำเชิงกลศิลป์สอดผสานท่วงทำนองยังเป็นเครื่องปลุกปลอบส่งกำลังใจให้ผู้คนในสังคมได้ร่วมฝ่าฟันไปด้วยกันอย่างเข้าใจและเห็นอกเห็นใจในความเป็นเพื่อนมนุษย์ที่ไม่ทอดทิ้งกันแม้อยู่ท่ามกลางสภาวะวิกฤติ

3.2 กวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย: วรรณศิลป์ส่งพลังแรงใจต้านภัยโควิด-19 และบันทึกประสบการณ์ร่วมของมนุษยชาติ

กวีนิพนธ์เป็นงานสร้างสรรค์ที่สร้างขึ้นเพื่อสื่อประสบการณ์อันเป็นประสบการณ์ทางอารมณ์และทัศนะต่อสังคมวัฒนธรรม ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่าสถานการณ์สาธารณสุขภัยโควิด-19 กวีหรือผู้สร้างงานวรรณศิลป์ได้ส่งสารอันเป็นความคิด อารมณ์และความรู้สึกเพื่อแสดงออกและนำไปสู่การสร้างสรรคสังคม ตลอดจนพฤติกรรมของคนในสังคมให้ร่วมรับรู้ และโน้มน้าวให้ร่วมรู้สึกนึกคิด เข้าใจสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตและผู้คนในบริบทของสภาวะวิกฤติโควิด-19

การระบาดอย่างรวดเร็วของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด-19 ซึ่งเริ่มแพร่ระบาดในเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน เมื่อเดือนธันวาคม 2019 ปรากฏการณ์ที่เกิดโรคระบาดใหม่หรือที่เรียกว่า โรคอุบัติใหม่นี้ โลกได้รับรู้ จีนและองค์การอนามัยโลก (WHO) ระบุว่าไวรัสชนิดนี้คือ “เชื้อไวรัสโคโรนา” ซึ่งแพร่ระบาดไปในหลายๆ พื้นที่ในประเทศจีน และประเทศอื่นๆ รวมถึงประเทศไทย

สถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 มีรายงานข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์สาธารณสุขของโรคโควิด-19 ซึ่งมีระดับความลึกซึ้งและรูปแบบที่หลากหลาย นอกจากนี้แล้วยังมีการสื่อสาร โดยใช้ภาษาเชิงวรรณศิลป์บอกเล่าความรู้สึกนึกคิดเป็นสื่อแสดงให้เห็นปฏิสัมพันธ์กับสังคมหรือปรากฏการณ์ทางสังคมดังกล่าว ดังเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เขียน บทกวี “วายร้ายไวรัส” ลงบนเฟซบุ๊ก ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2563 ดังความว่า

สู้ สู้ นะ อู่ฮั่น	เฮ้อ อู่ฮั่น ... สู้ สู้ สู้
กำจัด ซึ่งศัตรู	เจ้าวายร้าย เจ้าไวรัส
สารพัด สารพิษ	อามหิต ประหัตประหาร
ซัดซ้ำ กระหน่ำซัด	ทั้งฝุ่นภัย และไข้พิษ
พิสูจน์สัจธรรมโลก	ๆ โลกใกล้จะวิกฤต
ห่างไกล กลับใกล้ชิด	ติดกันได้ในพริบตา
สู้ สู้ .. นะ อู่ฮั่น	จับมือกัน ร่วมฟันฝ่า
ใจแกร่งทั้งโลกา	จะรวมใจ ประสานใจ
ขจัดเหตุ ที่ต้นเหตุ	เผด็จผล เผด็จภัย
ออกไป...จงออกไป	เจ้าวายร้าย ... เจ้าไวรัส!

กวีสื่อแสดงให้เห็นว่าไวรัส ซึ่งแพร่ระบาดที่เมืองอู่ฮั่นโดยเปรียบเทียบว่าเป็นสิ่งที่เลวร้าย หรือ “วายร้าย” เป็น “ศัตรู” เป็น “ไข้พิษ” เป็นสิ่งที่สร้างวิกฤติ อันเนื่องจากเป็นโรคที่ระบาดอย่างรวดเร็ว กวีส่ง “สาร” ให้กำลังใจและแสดงความเชื่อมั่นในการ “จับมือ” การ “ฟันฝ่า” ด้วยจิตใจที่ “แกร่ง” ของผู้คนทั่วโลก อีกทั้งต้องร่วมใจกันขจัดที่ต้นเหตุหรือไวรัสร้ายที่เป็นภัยร้ายนี้ให้หมดไป

เหตุการณ์สาธารณสุขภัยโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อภาวะจิตใจด้วยความหวาดหวั่นยามสังคมต้องเผชิญกับความยากลำบาก การสร้างพลังบวกโดยการใช้ภาษาสร้างสรรค์เชิงวรรณศิลป์ ปรากฏเป็นแนวคิดสำคัญของหลายหน่วยงาน เช่น สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย จัดประกวด “เรื่องสั้น-บทกวี: เปลี่ยน โรค (โควิด) ให้เป็นเรื่อง” ด้วยจุดประสงค์ที่ว่า “ท่ามกลาง

สถานการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรนาหรือโควิด-19 ที่สร้างความหวุ่นวิตก ทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก บทเรียน ประสบการณ์ การเรียนรู้และการต่อสู้ของมนุษยชาติในครั้งนี้ มีหลากหลายเรื่องราว หลากหลายนุ่มนวลและอารมณ์ความรู้สึก รวมทั้งวิสัยทัศน์ในการแก้ปัญหาที่มีคุณค่าต่อการจดจำและให้แง่คิด เป็นประสบการณ์ร่วมในหน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ” (สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2563)

การสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้กลศิลป์เชิงภาษาบอกกล่าวเล่าเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์สาธารณสุขภัยโควิด-19 เป็นบันทึกปรากฏการณ์ในมิติของสังคมวัฒนธรรมที่สังคมไทยและสังคมโลกต้องบันทึกและจดจำ ซึ่งมูลนิธิวิชาหนังสือและกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม มีความเห็นร่วมกันว่า “ในภาวะเกิดโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ทั่วโลกและในประเทศไทยย่อมเป็นโอกาสที่นักเขียน กวี จะทำงานอันพิเศษ และต่างไปจากยามปกติ และจะเป็นบันทึกแห่งชาติด้านวรรณกรรม ในวาระประวัติศาสตร์โลกของมนุษยชาติ ของประเทศชาติ และของไทยครั้งนี้” มูลนิธิจึงริเริ่มจัดทำสมุดบันทึกเล่มพิเศษ คือ “สมุดบันทึก โควิดไวรัสโควิด-19 ประเทศไทย ค.ศ. 2019” เพื่อมอบแก่คนไทย ผู้สนใจจะเขียนบันทึกประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ ดังข้อความเชิญชวนกล่าวว่า “ในรอบศตวรรษ หรือในชั่วอายุคน การได้พบเหตุการณ์เชื้อโรคระบาดในโลก นับเป็นประสบการณ์ที่หายาก จึงใคร่ขอเชิญชวนผู้สนใจจะบันทึกความคิด ความรู้สึก เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆ” (มูลนิธิวิชาหนังสือ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2563)

นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่นๆ เช่น โครงการ Healing Arts ของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อันเป็นโครงการรวบรวมกวีนิพนธ์สั้นๆ ของศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน คณาจารย์ และบุคลากร เพื่อให้กำลังใจในช่วงที่สังคมไทยกำลังเผชิญวิกฤติการณ์ การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 “คำว่า “Healing Arts” คือ ถ้อยคำแห่งความปรารถนาดี ความหวัง และกำลังใจที่ชาวอักษรฯ อยากจะมอบให้แก่สังคมไทย เพื่อร่วมก้าวผ่านวิกฤตการณ์นี้ไปด้วยกัน” (โครงการ Healing Arts, 2563)

การบันทึกเหตุการณ์เพื่อสื่อความรู้สึกนึกคิดในรูปแบบของกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย ดังในบทกวี “แด่นักรบเสื้อกาวน” ของเชษฐภัทร วิสัยจร เผยแพร่วันที่ 5 เมษายน 2563 ในเว็บไซต์ arts.chula.ac.th บทกวีนี้เป็นส่วนหนึ่งในโครงการ Healing Arts กล่าวถึงการให้กำลังใจบุคลากรทางการแพทย์ ผู้เสียสละ บัณฑิตชีวิตประชาชนเปรียบเสมือนเป็นนักรบ ดังความว่า

ขอฝากส่งกำลังใจไปให้ถึง
แต่นักรบผู้อ่อนล้าเหนื่อยมานาน
บ้านเมืองคล้ายไร้สติวิปริต
เสียสละอดทนหลับตานอน
มีดผ่าตัดเข็มฉีดยาคืออาวุธ
หน้ากากน้อยเป็นดังเกราะได้คุ้มกัน
ขอฝากความซาบซึ้งให้ถึงที่
เจ็ดสิบล้านชีวิตและดวงใจ

เพราะซาบซึ้งศรัทธาความกล้าหาญ
ทั้งหมอและพยาบาลเภสัชกร
ทุกชีวิตชาวประชาต้องมาก่อน
ยอมทุกขร็อนเสี่ยงชีวิทุกวี่วัน
กาวนทั้งชุดที่สวมใส่ชุดในฝัน
คุ้มชีวิตเธอและฉันประเทศไทย
เป็นอีกแรงน้อยนิดนี้จะให้
ยุคสมัยล้วนรู้ชัดศรัทธาเธอ

กวีสื่อ “สาร” อันเป็นความรู้สึก “ศรัทธา” “ซาบซึ้ง” ในการทำหน้าที่ของบุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งกระทำด้วยความกล้าหาญ อดทน เสียสละ อาวุธของนักรบหรือบุคลากรทางการแพทย์มีเพียงมีดผ่าตัด เข็มฉีดยา ชุดกาวน และหน้ากากใช้ต่อสู้กับข้าศึก ซึ่งก็คือโรคติดต่อร้ายแรงที่สร้างความหวาดกลัว ความตื่นตระหนกที่คนทั่วไปมีต่อสถานการณ์ดังกล่าว เชษฐภักดิ์ วิสัยจร ใช้ภาษาเชิงกลศิลป์แสดงภาพบ้านเมืองว่า “ไร้สติวิปริต” อันหมายรวมถึงผู้คนในบ้านเมืองด้วย ภาพวาทะกวีนี้บุคลากรทางการแพทย์ คือ ผู้ที่เสี่ยงภัยรักษาดูแลชีวิตของประชาชนคนไทยให้อยู่รอดปลอดภัย

การบันทึกอารมณ์และความคิดในรูปแบบกวีนิพนธ์ยังปรากฏมิติของการสืบสรรค์ ดังการนำวรรณคดีในกวีนิพนธ์ไทยแต่โบราณมาสร้างใหม่ โดยการนำมาขึ้นต้นบทกวีเพื่อสื่อสารเรื่องราวหรือเหตุการณ์เกี่ยวกับสาธารณสุขภัยโควิด-19 ดังบทกวี “โควิดกำสรวล” ประพันธ์โดยพระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี) เผยแพร่ทางเฟซบุ๊กวันที่ 19 พฤษภาคม 2563 ความว่า

โควิดเขย่าขวัญ
โลกกลียุคปรับ
ประชาชาติแดดดับ
ไวรัสภวิวัฒน์สิ้น
เสียงโหยเสียงไห้มี
จากอู่ฮั่นนันทน์เนื่อง
สหรัฐอเมริการื่อง
โควิดปลิดชีพบ้า

อย่างยับ เย็นเอย
เปลี่ยนปลิ้น
โดยดาด ดื่นนอ
โคกซ้ำ กำสรวล
ทุกเมือง
ทั่วหน้า
รมเยศ
บอดไป วิบัติโอย

Chaotic disaster	เต็มตัว
มนุษยชาติหวาดกลัว	แก่งลุ่ม
หน้ากากกักกันหัว	หายหด
กำสรดกำสรลหุ้ม	ห่มห้วง หทัยหมอง
ไต้ไต้ในโลกล้วน	อนิจจัง
ไวรัสบังคับตรึง	ตลอดได้
อาทิตย์อุทัยยัง	ยอมตก
โควิดวิกฤติไซ้	บ่ยัง ยืนยง.

บทกวีดังกล่าวข้างต้นสื่อแสดงถึงมหันตภัยของไวรัสโควิด-19 ซึ่งส่งผลอันเลวร้ายต่อมวลมนุษยชาติ โลกกลายเป็น “กัลยยุค” หมู่มวลประชาชาวโลกต่างหวาดกลัว เชื้อโรคร้ายนี้ได้คร่าชีวิตมนุษย์ อันเป็นความสูญเสียทั้งต่อชีวิตและจิตใจอย่างใหญ่หลวง การสื่อความรู้สึกที่เป็นความทุกข์ของมวลมนุษยชาติ ความโศกเศร้า ความสูญเสียนี้ ผู้สร้างงานใช้การสืบสรรค์โดยวิธีการพาดพิงหรืออ้างถึงวรรณคดีโบราณเรื่องลิลิตพระลอ กล่าวคือการกล่าวถึงภาวะความทุกข์โศกมาจากรรคทอง “เสียงโหยเสียงไห้มี เรือนหลวง” จากเหตุการณ์พระราชารักร่ำครวญตอนพระลอออกจากบ้านเมืองมาใช้อย่างถึงในวรรณคดีแล้วปรับเปลี่ยนความเป็น “เสียงโหยเสียงไห้มี ทุกเมือง” อันเป็นการนำความจากรรคทองเดิมมาปรับใช้เพื่อสื่อความทุกข์โศกในบริบทใหม่ คือ มหันตภัยไวรัสโควิด-19 และการสื่อความในโคลงบทสุดท้ายในบทกวีข้างต้นใช้การพาดพิงหรืออ้างถึงวรรณคดีโบราณเรื่องเดิม คือ “ไต้ไต้ในโลก ล้วนอนิจจัง” ซึ่งสื่อถึงความเป็นอนิจจังหรือความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสรรพสิ่งในโลก แล้วขยายความต่อเป็นตัวบทใหม่เป็นการให้ความหวังและกำลังใจว่าวิกฤติโควิด-19 ย่อมไม่คงอยู่ตลอดไป

การสืบสรรค์วรรณศิลป์ยังปรากฏในลักษณะของการนำขนบของการสร้างสรรค์วรรณคดีแต่อดีตที่เรียกว่า “นิราศ” ซึ่งเดิมการสร้างงานชนิดนี้มักมีลักษณะเป็นบทพรรณนาการเดินทาง ผสมกับการคร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก ผู้สร้างงานได้นำขนบของวรรณคดีดังกล่าวมาใช้พรรณนาการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ โดยเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่สร้างสรรค์เป็นบทพรรณนานั้นไม่ใช่การพลัดพรากจากคนรัก แต่เป็นเรื่องราวสถานการณ์ในบริบทของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา-19 ดังบทกวี “นิราศโควิดเมืองนนท์” ของณัฐภูมิ ไสยเกื้อ บันทึกไว้เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2563 มีความว่า

ยิ่งกว่าห้า ลำล้าง อาณาจักร
ไกลไกล สูงต่ำ รวยจน ไม่พินเงา
อยู่บ้าน หยุตเชื้อ เพื่อชาติ
โดยส่วนตัว หยุตมาแล้ว สิบสองวัน
ล่วงเข้าวัน ที่สิบสาม ตามเนื้อผ้า
ยามบ้านเมือง ตกวิฤต ติดล้าเค็ญ
ชวนลูกเมีย ขึ้นรถ กันหมดบ้าน
พ่อขับรด แม่ลูกนั่ง อยู่ข้างใน
สนามบินน้ำ ปิดเรียบ เงียบสลด
ร้านอาหาร เปิดอยู่บ้าง ก็ร้างคน
ติดไฟแดง จอดสบาย ไม่เร่งรีบ
สั่งอาหาร แล้วนั่งรอ มอเตอร์ไซด์
ลาลามูฟ โลนแมน แกร็บ แพนด้า
เห็นทุกที่ ทุกยี่ห้อ พอพอกัน
ราชพฤกษ์ ขับลี้กถึง พระรามห้า
เทศกิจ ตำรวจ ทหาร ประสานใจ
รัตนวิเบศร์ เขตโรงโหล่ง
ข้ามสะพาน พระนั่งเกล้า ราวฤดี
ใช้เวลา กว่าชั่วโมง ตรงกลับบ้าน
พี่ล้างมือ น้องยื่นต่อ รอเข้าคิว
ไม่รู้อีก กี่นาน จะผ่านพ้น
ถ้าสู้จริง ไอ้โควิด หรือจะมา

ครึ่งโบราณ ว่าหนัก ยังไม่เท่า
โควิด-19 เข้ารุกราน
รณรงค์ ป่าวประกาศ เป็นคำขวัญ
งดสังสรรค์ ยกเลิกนัด อย่างชัดเจน
อยากรับรู้ ด้วยอยู่มา ไม่เคยเห็น
ทางถนน แต่ละเส้น เป็นฉนวน
หน้ากาก ป้องกัน หามาใส่
จะท้องไป ให้ทั่ว ตัวเมืองนนท์
ติวานนท์ รถแทบหมด จากถนน
ปากเกร็ด สงบจน น่าตกใจ
เห็นอาชีพ กำลังเฟื่อง เป็นเรื่องใหญ่
ส่งถึงบ้าน วิ่งขวักไขว่ หลายสิบคัน
ถึงสี่แยก ต้องมีมา เหมือนอาถรรพ์
วิฤตมี โอกาสพลัน เกิดทันใด
ด่านโควิด ข้างหน้า ขึ้นป้ายใหญ่
ยื่นขวาช้าย คอยสุมตรวจ เข้มงวดดี
ปริณทล เย็นห้าโมง เหมือนตีสี่
ไทม์มามี หนึ่งชีวิต ที่ปลิดปลิว
รถจอดนิ่ง ลูกหลาน วิ่งกันฉิว
ญาติมีมือ ง่ามนิ้ว ตามตำรา
ส่งแรงใจ ถึงทุกคน ไม่เลือกหน้า
เหนือไปกว่า ไทยรัก สามัคคี

บทกวีดังกล่าวข้างต้นบอกเล่าความรุนแรงอันเกิดจากภัยของไวรัสโควิด-19 ว่ารุนแรงยิ่งกว่าโรคห่าที่ทำลายล้างอาณาจักรครั้งโบราณกาล และยังเป็นภัยต่อทุกคนทุกชนชั้น บทพรรณนาเชิงนิราศบันทึกการเดินทางรอบอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี แต่ละสถานที่ที่เดินทางผ่านสื่อให้เห็นภาพของความเปลี่ยนแปลง อาชีพที่เกิดขึ้นใหม่ ด้านตรวจหรือจุดสกัดคัดกรองโควิด-19 หรือแม้แต่ผู้เสียชีวิตจากโรคโควิด-19 อย่างไรก็ตาม ผู้สร้างสรรค์บทกลอนยังส่งกำลังใจถึงทุกคนให้ผ่านพ้นวิฤตโควิด-19 ไปได้ด้วยพลังแห่งความสามัคคีของคนไทย

การสร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวอย่างกวีนิพนธ์และการท่องเที่ยวหรือหน่วยราชการต่าง ๆ ส่งเสริมให้มีการบอกเล่าความคิดและอารมณ์เกี่ยวกับสถานการณ์สาธารณสุขภัยโควิด-19 ส่วนหนึ่งนั้นไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเป็นไปเพื่อต้องการส่งพลังแรงใจด้านภัยโรคโควิด-19 และยังเป็นสื่อ

ความคิดหรือมุมมองและความรู้สึกเกี่ยวกับวิกฤติการณ์สาธารณสุขภัยดังกล่าว รวมถึงเป็นบันทึกแห่งวรรณกรรมในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนประสบการณ์ร่วมของมนุษยชาติในห้วงเวลาที่ต้องเผชิญกับชะตากรรมครั้งนี้

4. บทสรุป

จากสถานการณ์ที่สังคมไทยเผชิญกับวิกฤติสาธารณสุขภัยโควิด-19 อันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นภัยคุกคามทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้คนในสังคมไทยและมวลมนุษยชาติในโลก ชีวิตในท่ามกลางวิกฤติสาธารณสุขภัยนี้ผู้คนไม่ว่าในสังคมไทยและสังคมโลกได้ใช้ภาษาและกลศิลป์เชิงภาษาหรือวรรณศิลป์เป็นเครื่องมือสื่อสารประสบการณ์ อารมณ์ และความรู้สึกนึกคิด ซึ่งนับเป็นการแสดงออกเชิงสุนทรียภาพหรือเป็นการสร้างสรรค์ความงามทั้งในมิติของภาษาที่มีกลศิลป์และต่อชีวิต หรือเป็นการใช้ชั้นเชิงของภาษาและวรรณศิลป์ยกระดับจิตใจของมนุษย์ กล่อมเกล้าให้มีความประณีตละเอียดอ่อน ให้เข้าใจชีวิต ให้เข้าใจโลก ให้เกื้อกูลให้โอบอ้อม ให้มีความเอื้ออาทร กลศิลป์เชิงภาษาและวรรณศิลป์ทำหน้าที่บอกกล่าวเล่าเรื่อง อันเป็นเสมือนบันทึกทางความคิดและอารมณ์ที่สร้างคุณค่าในฐานะเป็นสิ่งสร้างสรรค์ให้ชีวิตมนุษย์มีความงดงามในจิตใจ จรรโลงใจให้ชีวิต หรือมีสุนทรียภาพของชีวิตโดยแท้ แม้อยู่ในห้วงเวลาของสาธารณสุขภัยก็ตามที่

กล่าวได้ว่าในสภาวะวิกฤติ กลศิลป์เชิงภาษาหรือวรรณศิลป์อันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการสืบสรรค์ (Creative Perpetuation) เชิงวรรณศิลป์เป็นเครื่องมือในการสื่อ “สาร” การจัดการปัญหา ตลอดจนความพยายามในการแก้ปัญหา อันเป็นวิธีการหาทางออกในห้วงวิกฤติ โดยใช้กลศิลป์เชิงภาษาเป็นสื่อสร้างความให้กระตือรือร้น ให้พลังแรงใจ บอกกล่าวเล่าเรื่องสื่ออารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดก่อเกิดเป็นทัศนคติและพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ นอกจากนี้ยังเป็นบันทึกประสบการณ์ร่วมของมนุษยชาติเกี่ยวกับวิกฤติการณ์สาธารณสุขภัยโควิด-19 อีกด้วย กลศิลป์เชิงภาษาจึงเป็นการสื่อสารที่ยังประโยชน์ต่อสังคมไทยอีกทางหนึ่งในมิติของการอยู่ร่วมกันในสภาวะการณ์วิกฤติด้วยความเข้าใจและร่วมมือร่วมใจให้เกิดพฤติกรรมด้านภัยท่ามกลางวิกฤติโควิด-19

เอกสารอ้างอิง/References

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2563, 28 เมษายน). โรคอุบัติใหม่กับงานวิจัยทางมานุษยวิทยา. สืบค้นจาก <https://www.sac.or.th/main/>
- คนอยู่บ้านจงเจริญ. (2563, 20 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.siamzone.com/music/thailyr/17902>
- คลังความรู้สุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (2563, 25 เมษายน). สืบค้นจาก http://healthyeedee.moph.go.th/view_article.php?id=812
- แคปชั่นโควิด คัดมาแล้วว่าใช่ 40 แคปชั่นเพ้อๆ ช่วง WFH แก่เหงา. (2563, 23 เมษายน). ข่าวสดออนไลน์ (2563, 23 เมษายน) สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/lifestyle/beauty/news_4004010
- โควิดซา สิมากอดเต๋อ. (2563, 25 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.siamzone.com/music/thailyr/17688>
- โครงการ Healing Arts. (2563, 15 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.arts.chula.ac.th/~sandbox/devalai/index.php/2020/04/05/2331/>
- ชื่นชม! สวรรค์เพลงล้อเลียนสถานการณ์โควิด-19 แปลงเนื้อร้อง-ทำนองจากเพลงบุพเพสันนิวาส. (2563, 19 มีนาคม). ผู้จัดการออนไลน์. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9630000027740>
- นักรบเสื้อกาวน์. (2563, 25 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.siamzone.com/music/thailyr/18155/>
- นิตยา แก้วคัลณา. (2561). การสืบสรรค์ในกวีนิพนธ์ไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เปลี่ยนโรค (โควิด) ให้เป็นเรื่อง. (2563, 25 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/1606/>
- เปิดใจผู้จัดทำเพลงแปลงเฉพาะกิจ "ร่ำวงสงกรานต์ ด่านโควิด". (2563, 25 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.hfocus.org/content/2020/04/18964>
- พร้อมปฏิบัติ คุณหมอขอ...ทำงานหนักเพื่อคุณ ขอคุณอยู่บ้านเพื่อพวกเรา. (2563, 25 มีนาคม). สืบค้นจาก <https://www.thebangkokinsight.com/313513/>
- แพทย์-พยาบาล รพ.แพร่ แต่งเพลง "ล้างมือทุกอ้ากោ" เพื่อป้องกันไวรัสโควิด-19. (2563, 24 กุมภาพันธ์). ผู้จัดการออนไลน์. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9630000018485>
- มูลนิธิวิชาหนังสือ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2563, 16 เมษายน). เปิดรับต้นฉบับ 'นิยาย-เรื่องสั้น-ความเรียง-กวี-สารคดี' การประพันธ์ในภาวะ 'โรคระบาด'. สืบค้นจาก <https://www.bangkoklifeneews.com/17195158/20200320>

- รวมใจไทยข้ามโควิด-19. (2563, 10 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.siamzone.com/music/thailyr/17762>
- ‘รักแท้ไม่แพ้ระยะห่าง’ บทเพลงที่ 4 ศิลปิน โบ๊ บอย ป๊อด และนก อยากร้องต่อกำลังใจให้ทุกคน. (2563, 20 เมษายน). สืบค้นจาก <https://adaymagazine.com/love-has-no-distance/>
- ราชบัณฑิตยสภา บัญญัติศัพท์ “New normal”. (2563, 24 เมษายน). บางกอกทูเดย์. สืบค้นจาก <https://bangkok-today.com/web/>
- ร้าววันสงกรานต์. (2563, 10 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.google.com/search?xsrf>
- เลิกคุยทั้งอำเภอเพื่อเธอคนเดียว. (2563, 15 เมษายน). สืบค้นจาก <https://musicstation.kapook.com/>
- วลีสู่โควิด-19. (2563, 27 เมษายน). ไทยโพสต์. สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/64326>
- เว้นระยะ. (2563, 25 เมษายน). สืบค้นจาก <http://www.lyric.in.th/lyric.php?n=42800>
- ศิริราช ชวนคนไทย “เว้นระยะห่าง” โรคติดต่อจะไม่ติดต่อ ถ้าเราไม่ติดต่อกัน. (2563, 26 มีนาคม). มติชนออนไลน์. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/covid19/article-covid19/news_2091615
- สมาคมภาษา จัดประกวด “เรื่องสั้น-บทกวี: เปลี่ยนโรค (โควิด) ให้เป็นเรื่อง. (2563, 25 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.bangkoklifeneews.com/17194159/20200317>
- สัปเหร่อพันศพช่วยหมอสู่วิถี ย้ำหากไม่อยู่บ้านเราพร้อมทำงานหนัก. (2563, 22 มีนาคม). ผู้จัดการออนไลน์. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/local/detail/9630000029253>
- สุนทรภรณ์. (2563, 10 เมษายน). บุษเพสันนิวาส. สืบค้นจาก <https://xn--72c9bva0i.meemodel.com/>
- แสงเดียว. (2563, 15 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.dochord.com/356205/>
- ใส่หน้ากาก ล้างมือ กินร้อน ช้อนส่วนตัว ป้องกันโควิด-19. (2563, 27 เมษายน). สืบค้นจาก www.you-health.net/news105170.htm/
- หัวใจสีขาว. (2563, 27 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.chordindy.com/song/1168>
- อลงกรณ์ ปรวิฐพิงศ์. (2563, 15 เมษายน). ความคิดสร้างสรรค์ บันเทิงสารสนเทศในวิกฤตโควิด. สืบค้นจาก <https://www.chula.ac.th/cuinside/29550/>
- แอปดี. (2563, 15 เมษายน). สืบค้นจาก https://www.fungjaizine.com/trending_news/stamp-app-dee
- แอบนอยด์. (2563, 18 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.siamzone.com/music/thailyr/17649>
- อ้อฮา! ‘ประกาศ’ ปลดเพลงใหม่ ‘ให้คนอยู่บ้านจงเจริญ’ เข้าสถานการณ์รณรงค์หยุดเชื้อโควิด-19. (2563, 10 เมษายน). สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/62170>